

אוצר הליכות

ערב פסח שהל בשבת השפ"ה

על פי פסקי מרנא "השבט-הלוי" זצוק"ל
שנאמרים בביהמ"ד "שבט הלוי" אחוזת ברכפלד - מודיעין עילית
ע"י הרב אלטר אליהו מרמורשטיין שליט"א
ראש כולל ישועות יעקב ומח"ס המינים המהודרים

דיני יום טוב, ודיני חג הפסח עיין בהרחבה בספרי החדש "אוצר הליכות" שער יום טוב ושער חג הפסח
[בגיליון זה דינים מיוחדים לערב פסח שחל בשבת]

מכירת ובדיקת חמץ

- א. נכס שאינו מושכר, או דירה שעדיין לא גר בה, צריך לזכור למוכרם במכירת חמץ. (שו"ע סי' תל"ז מ"ב סק"ז).
- ב. מי שמשכיר דירתו ליהודי שאינו שומר תורה ומצוות רח"ל, ויש חשש שיש שם חמץ דעת מו"ר הגרי"מ שטרן שליט"א דהיות שהשכיר הדירה אין צריך לחוש ולמכור^[1]. ודעת הגרמ"ש קליין שליט"א דיכול למכור את החמץ שיש שם מטעם דזכין לאדם שלא בפניו.
- ג. המתארח אצל אביו או חמיו לימי הפסח ונתנו לו חדר מיוחד, צריך להניח י' פתיתי חמץ, לברך ולבדוק^[2] בעצמו.
- ד. על בדיקת חמץ ברכב בלבד אינו מברך, ולכן כשבודק בביתו לא יסיח דעתו עד לאחר בדיקת הרכב^[3].
- ה. הבודק ביום בביתו צריך נר לחורים ולסדקים, או פנס, אבל מה שבודק נגד החלון או במרפסת פתוחה אין צריך נר, ובליילה צריך נר לבדיקה בחדר, או פנס לבדיקה ברכב (שו"ע סי' תל"ג, משנ"ב סק"ד, ועוד).

תרופות

- א. אע"פ שבכל ענייני הפסח מצוה להחמיר על משהו דמשהו, וכל ההנהגות בזה קודש, מ"מ בענייני תרופות, שמעיקר הדין ברוב רובם אין חשש חמץ אמיתי, חלילה להחמיר, ובפרט בספק פיקוח נפש, כגון: חולי לב, לחץ דם גבוה, כבד, וכליות, ומקרים נוראים שהיו בפסחים שעברו, כאלו שמיאנו לקחת התרופות וקיפחו חייהם רח"ל, ועכ"פ אחרי הוראת חכם להיתר, חלילה להחמיר (מתוך מכתב מרנא השבט הלוי זצ"ל).
  - ב. משחות חיצוניות (כגון אף, זריקות וכדו') מותרים, וא"צ להיות כשרים לפסח (סי' תמ"ב ס"א)^[4].
- ואחרי ככלות הכל עלינו לבקש רחמים מבעל הרחמים שלא נכשל באיסור חמץ, ולא בשאר הלכות שבתורה, ונזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים וכו' (מתוך מכתבו של מרנא השבט הלוי זצ"ל - שו"ת שבט הלוי ח"א סו"ס קט"ז).

ערב פסח מוקדם

יום חמישי י"ב ניסן

- א. הבכורים מתענים ביום חמישי. הנוהגים לפטור עצמם בסיום מסכת יסיימו ביום ה', ואינם חייבים שוב לצום בערב שבת (שו"ע סי' ת"ע ס"ב).

[1] עיין שו"ת אמרי יעקב ח"ג סי' מ"ז.

[2] הליכות שלמה (פ"ה סי"ח).

[3] הגרש"ז אויערבך זצ"ל (הליכות שלמה פ"ה ה"ה). בבדיקת כיסים עיין בחק יעקב (סי' תל"ז סק"ז) דאין מברכים, דאין זה עיקר המצוה, דהתקנה הייתה על בית ממש ולא על כלים, ומכוננית נמי דינה ככלים (הליכות שלמה פ"ה הע' ט'). וע"ע שו"ת מושנת יוסף (ח"ו סי' צ"ה).

[4] בשו"ע כתב "שהרי נפסד צורת החמץ", ועיין חזו"א (או"ח סי' קט"ז סק"ט) שכ' שהואיל ויחד את החמץ לקילור, לרטיה או לאספלנית אין החמץ נחשב לאוכל, וכך מורה הגרמ"ש קליין שליט"א.

גיליון זה מוקדש לטובת נשמת

פוסק הדור והדרו רב רבנן אבי ההוראה

מרנא רבי שמואל הלוי ב"ר הרב יוסף צבי ואזנר זצוק"ל זיע"א

גאב"ד זכרון מאיר וראש ישיבת חכמי לובלין

בעל "השבט הלוי"

עלה לגנוזי מרומים ליל התקדש חג הפסח ט"ו בניסן תשע"ה

נדבת הגאון רבי שמואל דוד הכהן פרידמן שליט"א

בעל מח"ס שדה צופים על ש"ס בבלי וירושלמי וש"ס, מקדבו ונאמן ביתו אשר זכה לקריבה יתרה אבל מרנא זצ"ל

ב. בליל שישי אור ל-י"ג ניסן, בודקים את החמץ לאור הנר, מיד אחר

תפילת מעריב (שו"ע סי' תמ"ד ס"א)^[5].

ג. מברכים על בדיקה זו. אחר הבדיקה מבטל את החמץ, ומצניע את מה שנשאר, כבכל שנה (משנ"ב תמ"ד

סק"א).

ד. זמן מכירת חמץ: נחלקו גדולי הפוסקים עד מתי מוכרים את החמץ לנכרי ביום שישי. דעת המהר"ם שיק (או"ח ק"כ) - שיש למכור עד שעה חמישית ביום כמו בכל שנה, ואף שמותר לאכול חמץ אח"כ, כדי שלא ילמדו לשנים אחרות. ודעת האמרי יושר (ח"א קמ"ו) - שאפשר למכור עד כניסת השבת. מרנא השבט הלוי זצ"ל פסק כמהר"ם שיק, שיש למכור את החמץ עד שעה חמישית כמו בכל השנים (שו"ת שבט הלוי ח"א סי' קט"ז)^[6].

יום שישי - ערב שבת

א. בתפילת שחרית אומרים מזמור לתודה, ולמנצח (מבית לוי).

ב. יזהר לאכול חמץ במקום מיוחד, וכן לא יאכל במקומות שהניקוי קשה בהם, כגון שטיח או כסאות עם חריצים. לאחר האכילה ינער את בגדיו, ויכבד את מקום האכילה. אם נותן לבניו הקטנים חמץ, יזהר שיאכלו במקום אחד מפני שצריכים להיזהר שלא יפזרו החמץ, ואז יתחייב שוב לבדוק את כל ביתו (משנ"ב סי' תל"ד סק"ג, סי' תמ"ד סק"ג).

ג. ביום שישי שורפים את החמץ בתחילת שעה חמישית כמידי שנה, שלא יבואו לטעות בשאר שנים^[7] (שו"ע סי' תמ"ד ס"ב). ואין מבטלים את החמץ אחר השריפה (משנ"ב סק"י), אלא יבטלו בשבת לאחר שסיימו לאכול חמץ, ויזהר שיהיה הביטול לפני סוף שעה חמישית [הנוהגים לומר יה"ר אחר שריפת חמץ, אפשר לאמר ביום שישי לאחר שריפת חמץ (זיחי יוסף מפאפא). ויכול גם לאמרו בשבת לאחר הביטול (הגר"ש דבליצקי זצ"ל)].

ד. מותר להקיז דם בערב שבת (כף החיים תס"ח סק"ב בשם יפה ללב).

ה. מצוה להתרחץ וליטול את ציפורניו, ואם שערות ראשו גדולות מצוה להסתפר בערב יום טוב, וללבוש בגדים נאים כמו בשבת. וכתב המשנ"ב: 'אחר חצות ילך לבית המרחץ ויטבול לכבוד הרגל'^[8].

ו. איסור עשיית מלאכה בשנה זו הוא בכל ערב שבת, ואין חומרא של ערב פסח (מבית לוי).

ז. אלו שיש להם בגדים מיוחדים ליום טוב השונים מכל שבת, לא ילבשו בגדי יום טוב ביום שבת סמוך לחשיכה, משום שנראה כמכין משבת ליום טוב, אלא או ילבשם מבעוד יום ויכוון בהם גם לכבוד שבת, או שלא ילבשם עד שיהיה לילה ודאי^[9].

הכנה לסעודת שבת

א. אוכלים סעודת ליל שבת ושבת בבוקר בלחם משנה חמץ כבכל שבת. לכך יש להכין לפני שבת את הכמות המדויקת של החמץ שיאכלו בוודאות בסעודות, וכדי לקיים לחם משנה, יקחו לחמניה או פיתה, או יכין חלות קטנות^[10]. לכל הפחות כשיעור יותר כביצה פת^[11]. ולענין סעודה שלישית נרחיב לקמן.

ב. המובחר שיכין את מאכלי השבת בכלי פסח הכשרים לפסח, ויעבירם לכלים חד פעמיים, ואחרי האכילה יזרוק הכל לפח האשפה. ויאכל פת חמץ רק בהמוציא.

ג. הרוצה להכין מאכלים בכלי פסח ולהעבירם לכלי חמץ, ימתין עד שיתקררו המאכלים^[12] [שלא יהיה חם שהיד סולדת

[5] אסור לאכול קודם הבדיקה (משנ"ב סי' תל"א סק"ו). אך מותר לטעום פת עד כביצה ולא יותר, וכן מותר לאכול פירות בשיעור גדול יותר. וכתב הביאווה"ל ד"ה 'ולא יאכל' כשהגיע הזמן אין להקל בשהיה רבה אפילו על ידי פירות.

[6] סיפר הגר"י זיכרמן שליט"א, שהיה מעשה אצל הגר"נ קרליץ זצ"ל, שאחד בא למכור חמץ לאחר זמן איסורו, והגר"נ קרליץ זצ"ל שאלו מדוע בא עכשיו אח"צ, וענה שבשנה שעברה ג"כ מכר בערב פסח אחר הצהריים, ומרן אמר לו ששנה שעברה היה ערב פסח שחל בשבת והיה מותר, אבל עכשיו לאחר זמן איסור אכילת חמץ, אסור כבר.

[7] לאכול חמץ אחר שריפת חמץ ביום שישי - מדינא מותר לאכול חמץ עד זמן איסורו בשבת, רק צריך שמירה יתירה שלא יבואו לידי תקלה. דעת הגר"מ בראנדסדארפער זצ"ל, שהמדקדקין נוהגים שלא לאכול עוד חמץ מזמן הביעור ואילך, עד סעודת ליל שב"ק, ואז אוכלים חמץ רק מה שצריך לסעודת שבת, וכן נוטה קצת לשון השו"ע: 'מבערים הכל'. ועיין שו"ע הרב (סי' תמ"ד ס"ב): 'ביום ערב שבת צריך לבער כל החמץ שברשותו, ולא ישייר ממנו רק מזון ב' סעודות לשבת', ולפי דבריו משמע שמשאיר רק מה שצריך לסעודת שבת, ולא גם כדי לאכול ביום שישי. ובסעיף ה' כתב: 'כשמבער החמץ בערב שבת, אע"פ שמן הדין יכול לבערו סמוך לחשיכה, ואין צריך לבערו קודם חצות היום כמו בשאר כל השנים, שהרי מותר לאכול עד למחר בשעה ה', מכל מקום טוב ליזהר לבערו בערב שבת קודם חצות היום, כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים לבער גם כן אחר חצות היום בערב פסח'. עכ"ד. ולפי"ז קאי גם על אכילה בשנה זו לאחר שריפת חמץ, דהרי מבער הכל, ושו"ר שכ"כ המקור חים. ועיין בביאווה"ל סי' תמ"ד בד"ה ומשייין, וכתב: 'יכול להניח יותר משתי סעודות אם רוצה לאכול עוד קדם הלילה'. וכן הוא ברמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ג ה"ג, עיי"ש. ועיין בשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' נ"ט) שכתב דמותר לאכול, ולא שמענו חומרא זו, ועיי"ש. וכן מובא מהקהילות יעקב זצ"ל (אורחות רבינו ח"ב עמ"י). ועיין בשו"ת ידות הלוי ח"ה סי' ל' שכתב שגדולי לא קיבלו למעשה לחוש לזה עיי"ש.

[8] ראוי לכל אדם לטבול עצמו בערב יום טוב, זכר למקדש שהיו כל ישראל מחויבים לטהר עצמם ברגל, ליראות בבית המקדש (היי אדם כלל ע"ט ס"א). כתב בשו"ת קנה בשם ח"ד סי' כ"ט ע"פ סי' ע"פ חיים שאפשר לטבול משעתיים קודם חצות.

[9] כף החיים סי' תקכ"ט סק"ג. בגדי יום טוב יהיו יותר טובים משל שבת (שו"ע סי' תקכ"ט ס"א), משום דחייב בשמחה (מג"א, מובא במשנ"ב סק"ב). ומובא בשם הגר"ח קניבסקי זצ"ל, שילבשו אותם כבר בערב שבת.

[10] עיין קובץ אגרות חזו"א ח"א קפ"ח בהכנות לער"פ דלקחת מצה של פסח ללחם משנה, בכדי שלא ישאר חמץ.

[11] שעה"צ סי' תקכ"ט סק"י דיותר מכביצה הוא שיעור סעודה בשבת. וכן לברך על נטילת ידיים עיין סי' קנ"ח ס"ב.

[12] מפני שאם מערה מאכל חם מכלי פסח לכלי חמץ, נפלט הבל חמץ מהכלי התחתון, ועולה לכלי העליון דרך אדי הקילוח (רמ"א י"ד סי' ק"ה ס"ג).

ועיין ט"ז (או"ח סי' תנ"ב סוף סק"א) - 'הנשים נוהגות...', וכתב שעה"צ (סי' תמ"ד סק"ד): 'אין לערות רותח לתוך כלי חמץ מכלי פסח, אלא אם

כן אינו רוצה להשתמש בכלי זה שעירה מתוכה' (פרי מגדים ודרך החיים).

בן, ואף לא יוציא בכף^[13] של פסח ויניחו בכלי חמץ. או יערה לכלי אחר (כלי שני) של פסח ומשם לכלי חמץ נקי.

ד. עבר ועירה תבשיל רותח מכלי פסח לכלי חמץ, מותר בדיעבד^[14].

ה. כתב המשנ"ב (ס' תמ"ד סק"ד): 'יש שנהגו שאחר התפילה אוכלים מאכלים קרים של חמץ, מפני שיש חמץ שנדבק לכלי, כגון קוגל אטריות או גריסים או דייסה לתינוק וכדומה, ויצטרך להדיחם אחר האכילה משום איסור חמץ, ואסור להדיחם בשבת כיון שאין צריך להם שוב באותו יום.

ו. לאחר חצות היום אוכלים תבשילים חמים שעמדו בתנור ושנתבשלו בכלים של פסח, ויוצאים בזה סעודה ג' (משנ"ב ס' תמ"ד סק"ד).

ז. אכילת חמין (צ'ולנט) עם קטניות בערב פסח שחל בשבת, לבני אשכנז מותר לפני סוף זמן אכילת חמץ^[15]. אך מכל מקום אין כדאי מפני כלי הפסח (חק יעקב ס' תע"א סק"ב; אגרות חזו"א ח"א קפח, שו"ת שבה"ל ח"א קט"ז). אך אם מבשלם בסיר חד פעמי, ויש לו מקום על הפלטה או הבלעך [פח] שעל הגז שמכוסה בנייר כסף כפול, שגם אם יישפך לא יאסור הפלטה של פסח, יכול להכינו. ויש לשים לב שגריסים, בורגול וכדומה הוא חמץ גמור.

ח. המניח דברי חמץ או תערובת חמץ לשבת, במקרה או במקריא וכדומה כדאי שיעשה סימון מיוחד שיזכור לאכלו או לבערו קודם סוף זמן אכילת חמץ.

הכנות לליל הסדר ביום שישי

א. צריך להכין ביום שישי את כל הדברים הנצרכים לשבת, וכן הנצרכים למוצאי שבת - ליל הסדר. עיין בסוף רשימת הדברים הנצרכים להכין.

ב. אלו שיש להם שיניים תותבות, סתימות, כתרים, גשרים ליישור שיניים, פס מתכת וכדומה, לא יאכלו חמץ חם שהיד סולדת בו - 24 שעות קודם סוף זמן אכילת חמץ [יש המחמירים החל מ-40 מעלות להחשיבו יד סולדת] (מבית לוי).

ג. שיניים תותבות טעונים הכשרה, אם יכול להגעיל ע"י עירוי מכלי ראשון מה טוב, אבל אם יש חשש קלקול יכשירם בכלי שני, וינקם היטב כמה פעמים (מבית לוי). ויכול להגעילם בשבת.

ד. הנוהגים בכל שנה לאפות מצות מצוה בערב פסח אחר חצות, בשנה זו המנהג לאפות בערב שבת^[16], זכר לשאר שנים. אולם אין צריך לומר באפיית המצות 'כל הפירורים יהיו הפקר', דלא נאסר עדיין לאכול חמץ (שו"ע ס' תנ"ח ס"א, משנ"ב סק"ו). וכן נהג מרנא השבט הלוי זצ"ל לאפות מצות מצוה אף בשנה זו (הגש"פ - שבה"ל). ויזהר להפריש חלה מיד לאחר אפייה (מבית לוי).

שבת ערב פסח - שבת הגדול

סעודה ליל שבת

א. אוכלים סעודת ליל שבת וכן שבת בבוקר בפת חמץ^[17] לכל הפחות כשיעור יותר כביצה פת ומברכים לחם משנה.

ב. הרוצה לאכול את הפת בחדר שקל לנקותו כגון מרפסת^[18], יכול לאכול כזית פת בחדר אחד ולכוון בברכה להמשיך הסעודה בחדר אחר, ושם לאכול מאכלי שבת שנתבשלו בכלי פסח. ויחזור לברך ברכת המזון במקום שאכל פת (רמ"א ס' קע"ח ס"ב).

ג. יש לקדש ולאכול בחדר שבו הנרות דולקות^[19]. ואם מדליקים יותר משתי נרות, ידליקו לכל הפחות שתי נרות במקום שאוכל.

סדר יום השבת - י"ד בניסן

א. משכימים להתפלל בשבת, ולא יאריכו הרבה כדי שיהיה להם שהות לאכול חמץ ולא יבואו לידי מכשול (משנ"ב סק"ד). ובשו"ע הרב (ס"ז) כתב שיש להזהיר לש"ץ שלא יאריך בתפלה בשבת שחרית משום אכילת חמץ שלא יבואו לידי איסור. ואם ממזהרים או שהזמן דחוק, לא יאמרו אנעים זמירות, ועדיף שלא לאמרו מלאמרו במהירות (קיצור של"ה עמוד קמ"ב, וחק לישראל להגר"י וולף זצ"ל).

ב. בתפילת שחרית אומרים פיוטים של שבת הגדול^[20]. כתב הבן איש חי (פ' יז) דלא יעשו הוספות בקריאת התורה. ומפטרין

[13] מצקת - נחלקו האחרונים האם דינה ככלי ראשון או ככלי שני, ומכל מקום אם משהה את המצקת בתוך התבשיל, וודאי מיקרי כלי ראשון, עיין משנ"ב ס' שי"ח (סקפ"ז), וט"ז ס' צ"ב סק"ל. ויש אריכות בזה, עיין בספר הגעלת כלים - עמוד קלח.

[14] ואף שכתב הרמ"א (א"ח ס' תנ"א ס"א) שבחמץ מחמירים אף בכלי שני, כתב הא"ר (או"ח תמ"ד סק"ג) שבעירוי בכלי שני לא מחמירים. וכן נקט פרמ"ג (א"ח סק"ד). חק יעקב (א"ח ס' תנ"א סק"ה), ער"פ שחל בשבת - כהן צצ"ל. הגעלת כלים - כהן (פ"ג הל' טו).

[15] לעדות המזרח נוהגים היתר בכל ימי חג הפסח.

[16] סיפר מרנא השבט הלוי זצ"ל על מנהגו מרן של החת"ס זצ"ל לאפות מצות מצוה במוצאי שבת קודם שישב לליל הסדר כמנהג רבו הפלאה מנהגי חתם סופר זצ"ל,

[17] ראוי לצייני שיטת בעל המאור (פסחים דף ז. בדפי הרי"ף) שבאכילת חמץ בערב פסח קודם זמן הביעור מקיימים מצות תשבינו. וע"ע השגות הראב"ד שם.

[18] שמעתי מהרה"צ רבי מנחם מונדר זצ"ל שהיה אצל רבו הרה"ק בעל "אמרי חיים" מוז'ניץ זיע"א פעם בשבת קודם הפסח באחרית ימיו ואכל סעודת שבת במקומו כהרגלו, והיה מיצר על זה שאינו מרגיש כמו שאר בני ישראל שאוכלים בזויות בתיהם, וביקש לשבת כמותם.

[19] שו"ע (סי' רע"ג ס"ז) ומשנ"ב (שם סק"ב). ואם אינו יכול לאכול שם, כדי שלא תהיה ברכה לבטלה על הנרות, תשהה האשה ליד הנרות שיעור זמן

ניכר שתהנה מאור הנרות, ועדיף שתדליק במקום שמכניס צורכי הסעודה (סי' רס"ג סקמ"א). וכן יש להיזהר המדליק נרות על השולחן שאוכל

עליו, שלא יניח הנרות על אותה מפה שאוכל בה פת, בכדי שיוכל לפנותה לאחר הסעודה (סי' רע"ט ס"א).

[20] בשנים תשנ"ד, תשס"א ותשס"ה, אמר מרנא השבט הלוי זצ"ל לומר הפיוט המתחיל מ-'אלקי

'וערבה' (לבוש סי' ת"ל ס"א, שו"ע הרב סי' ת"ל ס"ג, באר היטב, סידור יעב"ץ. וכן נהגו אצל מרנא החת"ס, מנחת אלעזר א"ח ס' לה), ולדעת הגר"א הפטרת פרשת צו - כה אמר ה' [21].
ג. אין אומרים אב הרחמים, ובתפילת מנחה אין אומרים צדקתך (פרמ"ג סי' רפ"ד ס"ח).

סעודת שבת בבקר

- א. סעודת שבת מברכים על הפת עם לחם משנה ואוכלים לכל הפחות כשיעור יותר כביצה פת ומסיימים קודם סוף זמן איסור אכילת חמץ [22].
- ב. מ"מ אם הגיע סוף זמן [23] אכילת חמץ באמצע הסעודה, יכול להמשיך הסעודה במאכלי פסח מבלי לברך שוב דהוי סעודה אחת (שבט הלוי זצ"ל מבית לוי, הגרש"ז אויערבך זצ"ל והגרי"ש אלישיב זצ"ל שבות יצחק הל' פסח פ"ט), אמנם לענין ברכת המזון צריכים לחזור לברך במקום שאכלו פת בתחילת הסעודה.
- ג. אשה שאחרה לקום, ואם תתפלל כסדר הרגיל לא תספיק לאכול פת בסעודת שבת, תתפלל תפילה קצרה, ויישבו מיד לקידוש וסעודה, ואח"כ תתפלל כהרגלה (נטעי גבריאל פ' כא).
- ד. אולם איש שאחר לקום, זמן מועט קודם סוף זמן המותר באכילת חמץ, אם יש לו שהות לומר ברכות התורה - ברוך שאמר, וישתבח, ברכות ק"ש ושמו"ע דשחרית, יעשה כן, ותיכף ומיד יקדש ויאכל כביצה לפני חלות איסור זמן אכילת חמץ (פסקי תשובות סי' תמ"ד ס"ד). ואם מחמת קוצר הזמן לא יספיק להתפלל גם באופן זה, אין לו שום היתר לאכול קודם התפילה. ולא נאמר מטעם עונג שבת, שמותר לו לאכול קודם התפילה (שו"ת משנה הלכות ח"ח סי' ק"צ).
- ה. הלך לאכול סעודת שבת באולם וכדו' והסיר טליתו מעליו, מותר להחזירו לביתו ואין בזה משום איסור הכנה (שו"ת אמרי יעקב ח"א סי' מד אות ח').

סעודה שלישית

- ו. לענין סעודה שלישית, כתב המשנ"ב שדעת האחרונים לחלק את סעודת שחרית של פת, לשתיים, ויוצא בזה ידי סעודה שלישית, וכ"כ הגר"א דנכון לעשות כן. אך כל זה דווקא אם יש לו שהות לברך בינתיים, ולהפסיק איזה שהות [24] כדי שלא יהיה בכלל ברכה לבטלה. ובשו"ת שבט הלוי (חי"א סי' קט"ז) הוסיף גם שלא יהיה אכילה גסה. וכמובן שכל זה רק באופן שלא יבוא מחמת זה ח"ו לאכילת חמץ לאחר זמן איסורו.
- ז. אך יש הסוברים שעדיף שלא לחלק את הסעודה לשתיים, אלא יאכל סעודה אחת מפת משום שיטת רש"י (פסחים י"ג ע"א) ותוס' (שבת קי"ח ע"א ד"ה במנחה) דאין לאכול סעודה שלישית בשחרית [25]. וכן נהג מרנא השבט הלוי זצ"ל שלא חילק את סעודתו, ואכל רק סעודה אחת בבוקר. ולדעה זו, לאחר חצות יקיים סעודה שלישית בבשר ודגים או בפירות [26], או בעוגה כשרה לפסח (שו"ת שבה"ל חי"א קט"ז). ועדיף בבשר ודגים מאשר בפירות (משנ"ב סי' תמ"ד סק"ח).
- ח. בענין אכילת פת וברכת המזון, ועיין לעיל סעיפים א ב.

ביעור ההמץ

- ט. אחר הסעודה ינער המפה והפירורים, ואח"כ יטאטא את המקום (בביתו או מרפסת [27]) שאכל [במקום מרוצף והמטאטא רך]. ויזרוק הפירורים לתוך ביהכ"ס, והמטאטא ינער ע"ג ביהכ"ס [וצריך להיזהר שלא יגרום נזק וד"ל]. או ברה"ר [במקום שיש עירוב] או יניחנו במקום הנמכר לגוי. ינער את בגדיו, ויבדוק אם לא נשארו פירורים בקפלי הבגדים [במג'עט]. וכן ינער וינקה שערות שפמו וזקנו, וכן את המגבות.
- י. אחר הסעודה ינקה פיו ושיניו [28] משיירי החמץ. מי שיש לו שיניים תותבות, ינקם במברשת יבשה עם קצת לחלוחית

הרוחות' רק מ-יין כי יתאדם', כי חלק מההלכות המוזכרות שם כגון הגעלת כלים אין שייכות עתה [ויש נוהגים לומר החלק הראשון של הפיוט בשבת הקודמת]. (מבית לוי).
[21] השולחן ערוך הרב (סי' ת"ל ס"א) ביאר: דנוהגין במדינות אלו כששבת הגדול הוא ערב פסח, שמפטירין בו במלאכי 'וערבה' וגו', לפי שבאותה פרשה כתוב 'הביאו המעשר אל בית האוצר' וגו', והרי זה מעין המאורע, שבערב פסח הוא זמן הביעור, דהיינו שבערב פסח של שנה הרביעית שבשמיטה ובערב פסח של שנה שביעית שבשמיטה, חייב כל אדם להוציא מביתו כל המעשרות שהפריש מתבואתו כל הג' שנים שעברו מהשמיטה, והוי המעשרות שהפריש מונחים בביתו, ובערב פסח זה מחויב להביאן לבית הלוי. וכן כתבו בלוח א"י ובמבית לוי להפסיד 'וערבה'.

[22] הגרי"ח זוננפלד זצ"ל כתב בסדר ער"פ שחל בשבת 'ממהרים לילך לבית לאכול סעודת שחרית כדי לאכול סעודת שחרית כדי לגומרה קודם שליש היום... וכן מובא במנהגי וורמייזא לסיים הסעודה קודם סו"ז אכילת חמץ מובא נטעי גבריאל פכ"ב. וכ"כ בי"ד צדק זכרון מאיר בשנת תשל"ד, והגר"מ שטרנבוך שליט"א בספרו.

[23] אף מי שאינו מקפיד כל השנה על זמן קריאת שמע הראשון [מג"א] וסומך על שיטות הפוסקים של הזמן השני [הגר"א ובעל התניא] נראה דחביבה מצוה בשעתה ראוי בודאי להדר ולסיים אכילת חמץ בזמן הראשון שהוא אליבא דכו"ע, ואף דאם נאנס ולא אכל ורוצה לסמוך על הזמן השני, קשה למחות בידו, אבל לכתחילה בודאי ראוי מאד לדקדק לנהוג כזמן הראשון וכמדומה דכן המנהג פשוט אצל כל יראי ד' (שו"ת אמרי יעקב ח"ג מ"ח).

[24] כמה זמן הוא הפסק, באגרות חזו"א (ח"א קפ"ח) כתב חצי שעה. בדרכי חיים ושלום מהדו' תשמ"ז עמוד תי"ט. ושמעתי מהגר"מ סידורט שליט"א דלצאת מביתו הוי הפסק.

[25] השו"ע הרב לא כתב עצה זו, והוא לשיטתו, דס"ל (או"ח סי' רצ"א סק"ב) דמצוות אכילת סעודה ג' הויא רק אחר שש שעות ומחצה, ואם לא כן לא קיים מצוותה.

[26] המקיים סעודה שלישית בפירות, כתב השל"ה שלכתחילה יקח משבעת המינים, כדעת שבלי הלקט להעדיפם. וכתב הכף החיים שהטעם משום שמברכים ברכת מעין שלש (ורשו).

[27] אכל חמץ בחצר ביתו שמרוצפת בחלקה או בכולה, אבל רוב העיר אין חצרותיהם מרוצפות הרוצה לכבד [לטאטא] מקומו המרוצף, עיין באוה"ל (סי' של"ז בס"א), המיקל אין למחות בידו שמעתי ממו"ר הגאון הגדול רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א, ועיין שש"כ פכ"ג הערה י' עוד סברא להתיר אם החצר בגובה הבית עיי"ש.

[28] שמעתי מהגר"מ בראנסדארפער זצ"ל בשיעור לפני ער"פ שחל בשבת, שהביא את דברי המקור חיים לבעל חוות יאיר,

שכתב עצה למי שיש חורים בשיניו, שישאף טבק, ומתוך שיתעטש ייצאו פירורי מאכל מתוך שיניו.